

De 4 profeenheden van een klimaatafdeling in een vleeskuikenstal van het proefbedrijf.

Het Proefbedrijf Pluimveehouderij in Geel doet al sinds 1993 onderzoek naar het houden van leghennen en vleeskuikens. Het informeert de pluimveehouders over mogelijkheden om op een efficiënte en duurzame manier kippenvlees en -eieren te produceren. We spraken met directeur Johan Zoons en zijn onderzoeksteam. – JAN VAN BAVEL –

Proefbedrijf Pluimveehouderij klaar voor nieuwe uitdagingen

• pluimvee

Het praktijkonderzoekscentrum Proefbedrijf Pluimveehouderij – tot voor kort bekend als Proefbedrijf voor de Veehouderij – wordt beheerd door de provincie Antwerpen. Het werd in 1993 opgericht als onderzoeksafdeling van de toenmalige Provinciale Dienst voor Land- en Tuinbouw (PDLT). De focus lag toen volledig op vleeskuikenonderzoek. In 1995 kwam daar het leghennenonderzoek bij. “Van bij het begin streefden we naar intens overleg met de pluimveesector”, vertelt directeur Johan Zoons. “Dat is trouwens ons basisprincipe: goede contacten met de pluimveehouders uitbouwen, zodat je weet wat er leeft in de sector. Dit intense overleg is altijd onze sterkte geweest. We hadden toen een adviesorgaan met daarin onderzoekers van Vlaamse en Nederlandse universiteiten zowel als, het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO), pluimveehouders van de provinciale vereniging van Antwerpen en van de sectorvkgroep Pluimvee van de Boerenbond.”

De infrastructuur

Voor haar praktijkonderzoek beschikt het Proefbedrijf over 4 stallen: 2 voor leghennen en 2 voor vleeskuikens. In totaal worden er 24.000 kuikens en 12.000 leghennen gehouden, telkens verdeeld over 4 afdelingen. Bij de leghennen zijn 3 afdelingen uitgerust met verrijkte kooien, de vierde afdeling is een voliëre. “Bij het

onderzoek naar de vleeskuikens zijn we gestart met technische zaken als groei- en lichtschemas en temperatuuraanpassingen”, aldus Johan Zoons. “Hierdoor hebben we veel respect gekregen in de sector. Bij de leghennen zijn we gestart met klassieke batterijkooien, hoewel de druk vanuit Nederland heel groot was om alternatieve systemen te onderzoeken. Onze noorderburen onderzochten toen al de eerste prototypes van verrijkte kooien en voliëres, maar Vlaanderen was daar nog niet klaar voor. Een heel interessant onderzoek dat we gevoerd hebben, was dat rond lichtschemas bij leghennen. We hebben toen het fameuze Readinglichtschema uitgetest, dat verrassende resultaten gaf en waar we veel respons op kregen. Met dit lichtschemas werden dezelfde productieresultaten behaald als met een doorsnee lichtschemas, maar met 2 à 3 g voer per dag minder en een betere eikwaliteit. Een leuk neveneffect was dat bloedluizen er ook mee konden worden bestreden.”

Scharniermomenten

1999 was een heel speciaal jaar in de pluimveesector: niet alleen brak de dioxinecrisis uit, Europa verbood toen ook de batterijkooien. “Op dat moment was er vanuit de sector heel veel vraag naar kennis”, vervolgt Zoons zijn verhaal. “Eind jaren 90 brak de gekkekozienziekte uit, waardoor diermeel verboden werd. Wij

wezen toen als eerste op het probleem van nat strooisel. Naast productieparameters begonnen we toen ook te kijken naar welzijnsparameters. In 2002 namen we Ellen Vervaeke in dienst, die de operationele leiding in handen nam en ervoor zorgde dat we alle metingen onder controle kregen. Het Vlaamse beleid ontdekte ons toen. Dat mondde uit in deelname aan projecten die gesteund werden door de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, het ADLO en studies voor de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), zoals die rond de mineralenbalans. Verder kaartten we diverse aandachtspunten aan, zoals de arbeidsomstandigheden bij niet-kooisystemen. Het moeilijke in de laatste 10 jaar was dat we heel vaak wel problemen konden signaleren, maar niet altijd oplossingen konden aanreiken. Vanaf 2007 vroeg de sector nieuwe proefinfrastructuur op het Proefbedrijf om hem te helpen met 2 grote uitdagingen: de Europese richtlijnen voor leghennen (die traditionele legbatterijen vanaf 1 januari 2012 verbiedt) en voor vleeskuikens (die nu geïmplementeerd wordt).” In 2012 worden de 2 bestaande leghennenstallen op het Proefbedrijf afgebroken en vervangen door een nieuwe, supermoderne leghennenstal (ongeveer 50 m breed, 76 m lang en 12 m hoog, uniek in Europa), die in 2013 ruimte moet bieden aan 41.000 leghennen. Verder komt er een gloednieuwe vleeskuiken-

FOTO: PROEFBEDRIJF PLUIMVEEHOUDERIJ

stal voor 24.000 dieren, gebouwd volgens de laatste technologieën.

Leghennenonderzoek

Vanaf 2000 werd de projectwerking op het Proefbedrijf uitgebreid. Momenteel zijn er 4 onderzoekers actief. Ze worden ondersteund door 8 voltijdse dierenverzorgers, administratief medewerker Johnny Nys (die onder meer de website onderhoudt) en Soraya Stuer, communicatieadviseur bij de dienst Landbouw- en Plattelandsbeleid van de provincie. De leden van het onderzoeksteam stelden zich tijdens ons gesprek kort voor.

Eva Pierré werkte tot 31 maart aan het tweejarig DGZ-demonstratieproject 'Impact van worminfecties op de algemene gezondheidsstatus bij leghennen

in niet-kooisystemen'. De belangrijkste bevindingen waren dat wormen heel frequent voorkomen op leghennenbedrijven, zeker in vergelijking met klassieke batterijkooien, waar ze praktisch niet opdoken. Op bedrijven met niet-kooihuisvestingsystemen komen de kippen weer in contact met hun mest, lopen ze vaak buiten ... Dit heeft tot gevolg dat heel veel bedrijven besmet zijn. "We namen meststalen op 48 bedrijven. Meer dan 80% daarvan was minstens 1 keer tijdens de ronde positief voor wormen; een heel hoog percentage", zei Eva Pierré. "De uitloop wordt vaak als een risico beschouwd, maar er zijn ook veel bedrijven zonder uitloop waar ze toch wormen hebben. Er bestaat maar 1 effectief geneesmiddel tegen wormen, met het risico dat je dan resistentie ontwikkelt. Daarom proberen we het gebruik ervan zo veel mogelijk te beperken. Dat is ook gelukt. Verschillende bedrijven hebben zich gebaseerd op de meststalen en dan pas beslist om al dan niet te behandelen, waardoor hun gebruik over het algemeen is verminderd. De behandeling zorgt niet noodzakelijk voor een daling van de besmetting. Uit het project blijkt dat kippen weerstand opbouwen tegen een wormbesmetting. Bedrijven die behandelen, blijven dikwijls stijgen in besmettingsdruk, terwijl degene die niet behandelen naar het einde van de ronde vaak dalen in besmettingsdruk." Op 1 april maakte Eva de overstap naar Dierengezondheidszorg Vlaanderen (DGZ), waar ze aan de slag ging als dierenarts salmonellabestrijding bij pluimvee en er ook ondersteuning biedt aan de algemene pluimveegezondheidszorg.

Ine Kempen is op het Proefbedrijf intussen iets meer dan 1 jaar actief in het leghennen- en biologisch pluimvee-onderzoek. Ze werkt ook aan een lange-

termijnproject van de provincie Antwerpen rond de huisvestingsproblematiek bij leghennen. "Met ons onderzoek rond de leghennen willen we de sector voorbereiden op de Europese richtlijn, die voorziet dat alle leghennen tegen 1 januari 2012 in een verrijkte kooi of een alternatief systeem moeten worden gehouden", vertelt Ine. "Daarbij richten we ons vooral naar het voorstellen van de verschillende systemen en hoe je ze het best kan inrichten naar productie en dierenwelzijn toe. Zo probeerden we bijvoorbeeld bij volières een oplossing te bieden voor specifieke problemen, zoals eieren die niet in een nest worden gelegd. In de toekomst zullen we, als we op onze locatie samen met de sector investeren in nieuwe systemen, vooral terug focussen op managementonderzoek (voer, stalinrichting en -klimaat)." Momenteel loopt op het Proefbedrijf een overgangsrunde, die startte in maart 2010. "We zijn nog altijd bezig met kooi-inrichting, maar we hebben er ook al een stuk voermanagement mee ingenomen. Het unieke aan deze ronde is dat we de kippen houden tot 95 weken, waar dat normaal 75 weken is. We doen dit op vraag van de sector, waar een trend heerst om de kippen langer te houden, maar nog niet veel bedrijven dit daadwerkelijk toepassen." Volgens Johan Zoons moet leghennenonderzoek sowieso steeds op lange termijn worden bekeken, omdat een ronde minstens 1 jaar duurt. Voor het biologisch pluimvee-onderzoek beschikt het Proefbedrijf niet over de nodige faciliteiten. "Het is voor ons nog vrij nieuw, we kunnen dan ook nog geen grootschalige projecten opstarten en concentreren ons voorlopig op literatuuronderzoek om expertise op te bouwen", aldus Ine Kempen. Met een jaarlijkse studienamiddag, die wordt georganiseerd in nauw overleg met BioForum (de ketenorganisatie van de biologische landbouw en voeding) en bioconsulent Ignace Deroo van de Boerenbond, probeert het Proefbedrijf contact te houden met de kleine groep van biologische leghennenhouders. "Die studienamiddag is interessant omdat er voor hen niet zoveel voorlichting of specifieke informatie bestaat."

Een van de opvallende realisaties dankzij het leghennenonderzoek van het Proefbedrijf is ongetwijfeld de introductie van metalen roosters in de voliërehuisvesting. "Vroeger werden alleen houten of plastic roosters gebruikt, om verwondingen bij de poten van de kippen te vermijden", legt Zoons uit. "Maar we merkten toen wel problemen met bloedluizen. Minutieus onderzoek naar metalen roosters leerde ons dat die niet alleen veel makkelijker te reinigen zijn, maar er ook geen noemenswaardige verschillen waren tussen verwondingen bij kippen die op houten en metalen roosters werden gehouden. Dat heeft ertoe geleid

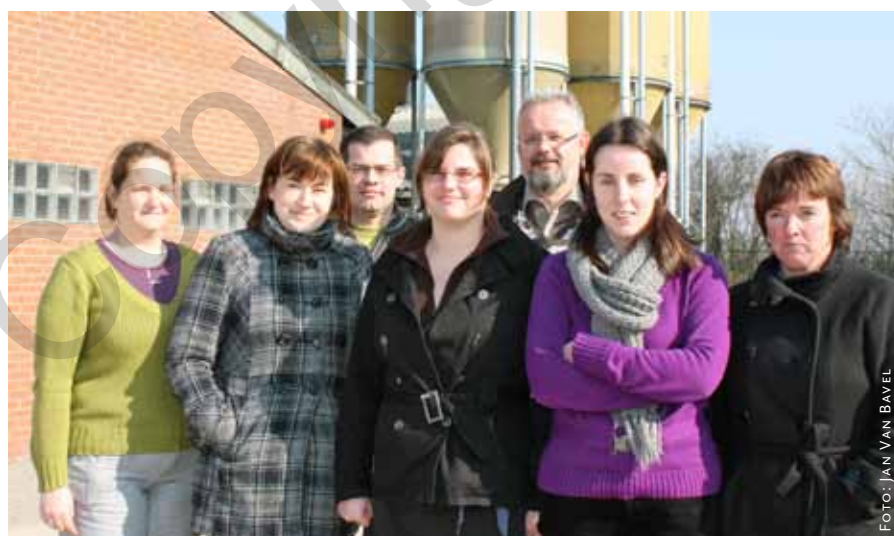

FOTO: JAN VAN BAVEL

Het team van het Proefbedrijf Pluimveehouderij (v.l.n.r.): Ellen Vervaeke, Soraya Stuer (communicatieadviseur bij de Dienst Landbouw- en Plattelandsbeleid van de provincie), Kris De Baere, Ine Kempen, Johan Zoons (directeur), Eva Pierré (intussen DGZ-dierenarts salmonellabestrijding bij pluimvee) en Jenny Löffel.

dat metalen roosters voor de strenge Duitse KAT-reglementering zijn toegestaan. Eigenlijk zijn we hierin veel te bescheiden geweest; we hadden dit best wat meer in de kijker mogen plaatsen.”

Managementsystemen

Kris De Baere werkt al sinds eind 1996 voor het Proefbedrijf en is er actief in het vlees- en legkippenonderzoek. Bij de legkippen volgde hij de eerste jaren het onderzoek volledig op. In 2001 werd dat opgesplitst met het onderzoek naar nieuwe huisvestingssystemen met het project ‘Kooien en volièrè’. Kris neemt vooral de productietechnische opvolging voor zijn rekening. Bij de vleeskippen volgt hij het onderzoek naar managementsystemen op, met aandacht voor CO₂ in de stal, stalklimaat, strooiselkwaliteit, voeders en verwarmingssystemen (deltabuizen en warmtekanon). Vorig jaar volgde hij ook enkele extra dingen op: een bijna continue CO₂-meting en een uitgebreide meting van temperatuur op kuikenniveau en de vloertemperatuur.

Onderzoekster Ine Kempen inspecteert de eieren in de leghennenstal.

Ellen Vervaeft heeft sinds februari 2001 de operationele leiding in handen. Ze zorgt ervoor dat de onderzoeken ingepland worden door de ploegverantwoordelijke van de dierenverzorgers, zodat ze realistisch uitgevoerd kunnen worden. Daarnaast helpt ze bij de metingen van de onderzoeken (vooral bij de leghennen) en volgde ze enkele kleine projecten (monitoring van bloedluizen, erfbeplanting, erven in het landschap) op. Tot slot verzorgt ze de landbouwadministratie van het bedrijf en de kwaliteitscoördinatie (inplannen van de voorwaarden voor het Belplumelastenboek, administratie voor het FAVV in orde brengen, ...).

Jenny Löffel werkt deeltijds, vooral voor 3 projecten: het ADLO-project ‘Energievent’ (goede praktijken van ventilatie in de varkens- en pluimveehouderij), het EFRO-project ‘EnergieBewust Boeren’ (kennisuitwisseling rond energie tussen 11 onderzoekscentra en uitbouwen van de Enerpedia-website) en het DGZ-project ‘Verbetering van de rentabiliteit in de vleeskuikensector door optimalisatie van de strooiselkwaliteit’. Dit laatste project neemt het merendeel van haar tijd in beslag. Doel is de pluimveehouders ervan bewust te maken dat natte mest verschillende oorzaken kan hebben en dat ze er iets aan kunnen doen – bijvoorbeeld door het gebruik van een mestbox – zonder meteen naar antibiotica te moeten grijpen.

Intussen diende het Proefbedrijf nog 2 projecten in, een bij ADLO: ‘Externe en interne bioveiligheid op het moderne vleeskuikenbedrijf’ (in samenwerking met de Boerenbond en UGent) rond het gebruik van antibiotica en een bij de FOD Volksgezondheid: ‘Onderzoek naar de verbetering van niet-kooisystemen voor de

universiteiten, en onderzoekers uit Nederland zetelen. Een ander orgaan op Vlaams overlegniveau is het Praktijkcentrum Pluimvee. Hierin worden zaken afgetoetst naar demonstratieprojecten en dergelijke. We vragen ons constant af wat er leeft in de sector, wat interessant is om er dieper op in te gaan en wat de boer nodig heeft. Omdat we met projecten werken, moeten we continu partners ‘aftasten’. Dankzij deze werkwijze ligt de slaagkans van onze projectvoorstellen heel hoog. Eigenlijk zijn er nog nooit projectvoorstellen van ons afgewezen. Ook tijdens de loop van de projecten gebeurt er een bijna continue aftoetsing bij onze partners. De evaluatie van een project gebeurt tijdens de duur ervan. Daarbij heeft de sector het voordeel dat hij heel open is: als een project niet goed is, krijg ik dat heel snel te horen. Hierin spelen 2 producentenverenigingen (sectorvkgroep Pluimvee van de Boerenbond en de Landsbond) een belangrijke rol. Daarnaast is er ook een stuk beleidsevaluatie vanuit het provinciebestuur. Vanuit het provinciaal beleid werd ons trouwens gevraagd om ervoor te zorgen dat de pluimveehouders nog meer rechtstreeks de weg naar ons vinden.”

Communicatiestrategie

De provincie volgt al een tijd een communicatiestrategie die zowel door het beleid als door het Proefbedrijf gedragen wordt. “We hebben een aantal acties uitgezet en willen alles op een gestructureerde manier naar buiten brengen”, verklaart Soraya Stuer. “Het is fijn dat het onderzoek op maat van de boer gebeurt, maar je moet de resultaten ervan ook goed communiceren. Hierin past de naamsverandering in Proefbedrijf Pluimveehouderij. We willen ook een huisstijl creëren en 3 keer per jaar een nieuwsbrief met korte berichten uitbrengen. Hierdoor kan het Proefbedrijf niet alleen op het einde, maar ook tijdens een project de stand van zaken communiceren. Onze prioritaire doelgroep zijn de Vlaamse pluimveehouders. Daarnaast willen we hun collega’s in Zuid-Nederland aanspreken. Anders dan bij andere provinciale diensten werken we met klanten, namelijk de boeren. We willen dan ook op maat van hen werken. Uit onderzoek is gebleken dat 50% van de Vlaamse pluimveehouders beroepsmatig nog geen internet gebruikt. De papieren communicatie blijft dus belangrijk, naast het verder uitbouwen van de websites van het Proefbedrijf en van de provincie. We zijn ook nog op zoek naar partnerships om onze communicatie verder te optimaliseren”, besluit Soraya. ■

Meer info over het Proefbedrijf Pluimveehouderij vind je via www.proefbedrijf.be.

huisvesting van leghennen’. In dit laatste project zullen op een groot aantal leghennenbedrijven verschillende parameters (zoals stof en botbreuken) worden opgevolgd.

Ontstaan en evaluatie van projecten

Hoe komt zo’n onderzoeksproject nu tot stand? “We toetsen onze ideeën hierrond af bij de pluimveesector”, vertelt Johan Zoons. “Hiervoor hebben we 2 adviesgroepen – 1 voor de vleeskuikens en 1 voor de leghennen – waarin pluimveehouders zowel als onderzoekers van het 11vo